

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2003-2004

30 AVRIL 2004

Proposition de loi modifiant les articles 648, 652, 654, 655 et 656 du Code judiciaire, en vue d'organiser un dessaisissement simplifié du juge qui pendant plus de six mois néglige de juger la cause qu'il a prise en délibéré

(Déposée par Mme Nathalie de T' Serclaes et consorts)

DÉVELOPPEMENTS

La présente proposition de loi vise à modifier le Code judiciaire en vue de simplifier et d'accélérer la procédure applicable lorsqu'un juge néglige pendant plus de six mois de juger la cause qu'il a prise en délibéré.

Cette hypothèse est, à l'heure actuelle, réglée dans le troisième chapitre, intitulé «Le dessaisissement», du titre IV du Code judiciaire relatif au règlement des conflits sur la compétence (articles 648 à 659). Diverses dérogations aux règles sur la compétence y ont été groupées. Ainsi en raison de la parenté ou l'alliance (article 648, 1°), de la suspicion légitime (article 648, 2°) ou de la sécurité publique (article 648, 3°), un juge compétent est dessaisi de l'affaire au profit d'un juge qui normalement n'eût pas dû en connaître (Rapport du Commissaire royal à la Réforme judiciaire,

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 2003-2004

30 APRIL 2004

Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 648, 652, 654, 655 en 656 van het Gerechtelijk Wetboek, met het oog op de invoering van een vereenvoudigde onttrekking van de zaak aan de rechter die gedurende meer dan zes maanden verzuimt de zaak die hij in beraad heeft genomen, te berechten

(Ingediend door mevrouw Nathalie de T' Serclaes c.s.)

TOELICHTING

Dit wetsvoorstel strekt ertoe het Gerechtelijk Wetboek te wijzigen met het oog op het vereenvoudigen en het inkorten van de procedure die wordt toegepast wanneer een rechter gedurende meer dan zes maanden nalaat om uitspraak te doen over de zaak die hij in beraad heeft genomen.

Dit geval wordt tot op heden geregeld onder het opschrift «Onttrekking van de zaak aan de rechter» in Hoofdstuk 3 van Titel IV van het Gerechtelijk Wetboek, dat handelt over de «Regeling van geschillen van bevoegdheid». Daarin zijn diverse uitzonderingen op de bevoegdheidsregels gegroepeerd. Zo kan een zaak op grond van bloed- of aanverwantschap (artikel 648, 1°), wegens wettige verdenking (artikel 648, 2°), of uit oorzaak van openbare veiligheid (artikel 648, 3°), aan de bevoegde rechter worden onttrokken en overgedragen aan een rechter die er

M. Ch. Van Reepinghen, *Pasin.*, 1967 [suppl.], p. 405-406).

Cette possibilité de dessaisir le tribunal a été étendue au cas où un juge « néglige pendant plus de six mois de juger les affaires en état et en tour d'être jugées » (Rapport Van Reepinghen, *op. cit.*, p. 406). Cette hypothèse, proche de la faute professionnelle sanctionnée disciplinairement, est bien différente des précédentes évoquées ci-dessus : ce n'est, en général, dans ce cas-ci, pas la juridiction qui est remise en cause dans sa globalité et ainsi censée ne pas pouvoir statuer, mais bien un juge individuel (ou une chambre du tribunal) qui tarde à rendre sa décision.

Malgré ces différences, le Code judiciaire organise la procédure de dessaisissement de façon quasiment identique dans les deux hypothèses. Différence importante : en cas de dessaisissement pour tardiveté du prononcé, la Cour de cassation, compétente pour ordonner le dessaisissement, peut ordonner le renvoi au même tribunal autrement composé, alors que pour le dessaisissement ordinaire il faut renvoyer à un autre tribunal ou une autre cour.

Cette procédure, telle qu'elle a été modifiée par la loi du 12 mars 1998 modifiant le Code judiciaire et le Code d'instruction criminelle en ce qui concerne la procédure en dessaisissement (*Moniteur belge*, 2 avril 1998), se déroule dans un cadre procédural relativement complexe et lent. Elle comporte deux phases. La première est consacrée à l'examen de la recevabilité de la requête en dessaisissement. Elle donne lieu à un premier arrêt. La seconde consiste en une procédure contradictoire avec convocation des parties donnant lieu à un arrêt sur la question du dessaisissement. En pratique, il faut raisonnablement compter six semaines au minimum pour respecter les phases que le législateur a imposées.

Si cette procédure contradictoire en deux phases peut intellectuellement se concevoir pour le dessaisissement ordinaire (parenté/alliance, suspicion légitime, sûreté publique), elle est par contre dépourvue de sens dans le cas spécifique où un juge tarde à rendre sa décision. On ne fait que retarder le remède à une situation problématique.

C'est pourquoi il nous est apparu opportun d'organiser un dessaisissement simplifié pour le cas où un juge néglige de juger la cause qu'il a prise en délibéré.

Par ailleurs, nous prévoyons d'offrir à chacune des parties la possibilité de saisir, elle aussi, la Cour de

normaal geen kennis van had moeten nemen (Verslag van de heer Ch. Van Reepinghen, Koninklijk Commissaris van de Gerechtelijke Hervorming, *Pasin.*, 1967 [suppl.], blz. 405-406; Nederlandse vertaling zie Stuk Senaat nr. 60, zitting 1963-1964, blz. 155).

Deze mogelijkheid om de zaak aan de rechtbank te onttrekken is uitgebreid tot de gevallen waarbij een rechter gedurende meer dan zes maanden nalaat om uitspraak te doen over zaken die in staat van wijzen zijn en wier beurt het is (Verslag Van Reepinghen, *op. cit.*, blz. 406; Nederlandse vertaling zie Stuk Senaat nr. 60, zitting 1963-1964, blz. 155). Dit geval, dat aanleunt bij de tuchtrechtelijk strafbare beroepsfout, verschilt wel degelijk van de gevallen die hierboven zijn aangehaald: het is over het algemeen niet het gerecht in zijn geheel dat hier ter discussie wordt gesteld, maar wel een individuele rechter (of een kamer van de rechtbank) die treuzelt om een beslissing te nemen.

Ondanks deze verschillen wordt in het Gerechtelijk Wetboek de onttrekkingsprocedure in beide gevallen op bijna identieke wijze georganiseerd. Een belangrijk verschil is dat wanneer de zaak aan de rechter wordt onttrokken ten gevolge van het uitblijven van de uitspraak, het Hof van Cassatie — dat bevoegd is om zich over de onttrekking uit te spreken — een verwijzing kan bevelen naar dezelfde rechtbank in een andere samenstelling, terwijl bij een gewone onttrekking de zaak moet worden verwezen naar een andere rechtbank of een ander Hof.

Deze procedure, als gewijzigd bij de wet van 12 maart 1998 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en het Wetboek van strafvordering inzake de procedure tot onttrekking van de zaak aan de rechter (*Belgisch Staatsblad*, 2 april 1998) verloopt vrij ingewikkeld en traag. Ze bestaat uit twee fasen. Eerst wordt onderzocht of de vordering tot onttrekking ontvankelijk is. Dit leidt tot een eerste arrest. Vervolgens komt er een procedure op tegenspraak, met oproeping van de partijen, die dan leidt tot een arrest over de vraag tot onttrekking. In de praktijk zijn er minimum zes weken nodig om de fasen die door de wetgever zijn opgelegd, te kunnen afwerken.

Hoewel de procedure op tegenspraak in twee fasen begrijpelijk kan worden genoemd voor de gewone onttrekking (bloed- of aanverwantschap, verdenking, openbare veiligheid), is zij zinloos in het specifieke geval van de rechter die talmt om een uitspraak te doen. Hier wordt alleen verder gewacht om een problematische situatie op te lossen.

Het lijkt ons dus nuttig om de vereenvoudigde onttrekking in te voeren voor het geval waarin de rechter verzuimt de zaak die hij in beraad heeft genomen, te berechten.

Wij voorzien bovendien in de mogelijkheid voor elk der partijen om zich in dit geval ook zelf tot het

cassation dans cette hypothèse. En effet, à l'heure actuelle, seul le procureur général près la Cour d'appel peut introduire une telle demande. La pratique démontre que les procureurs généraux usent rarement de cette possibilité plaçant le justiciable devant un problème majeur lorsque le juge tarde à statuer.

On remarquera que dans le projet de Code judiciaire de 1963, seules les parties jouissaient de cette prérogative. Et le Commissaire royal de remarquer que « sous l'empire des lois en vigueur, lorsqu'un juge néglige de rendre jugement, les plaideurs n'ont d'autre ressource que de s'adresser aux autorités disciplinaires ou, solution extrême, de déposer plainte du chef de déni de justice. On a constaté que si la première solution pouvait parfois donner les résultats attendus, la seconde au contraire, par son caractère excessif, n'était pratiquement plus utilisée. Il faut néanmoins permettre aux parties de prendre des mesures efficaces à l'égard du magistrat qui par sa négligence mettrait leurs droits gravement en péril. La solution proposée, sans avoir la gravité des sanctions pénales prévues en matière de déni de justice, présente néanmoins un caractère suffisamment grave, en raison de l'intervention de la cour de cassation, pour constituer un sérieux avertissement. » (Rapport Van Reepinghen, *op. cit.*, p. 406).

Le droit de demander le dessaisissement a, toutefois, été réservé au seul procureur général près la cour d'appel par le parlement de l'époque. Il s'agissait d'« éviter que la partie n'hésite à demander cette mesure par la crainte d'indisposer le juge qui en serait l'objet » (Rapport n° 170 du 9 mars 1965 fait au nom des Commissions de la justice et de l'emploi, du travail et de la prévoyance sociale par M. De Baeck, Pasin., 1967 [suppl.], p. 850). Ce souci serait bien entendu toujours rencontré en maintenant la saisine de la Cour à l'initiative du procureur général. L'ajout de la saisine à l'initiative des parties rencontrerait, quant à lui, celui, tout aussi légitime, d'une partie, n'éprouvant pas cette crainte, désireuse de voir son procès aboutir.

Il n'y a pas lieu de modifier le mode d'introduction de la demande de dessaisissement. Lorsque c'est une des parties qui l'introduit, elle est formée par requête motivée et signée par un avocat. Le régime de la requête contradictoire (articles 1034*bis* à 1034*sexies*) lui est applicable.

Il est utile de maintenir le caractère suspensif de la demande de dessaisissement. Afin d'échapper à cette sanction grave, le magistrat ainsi mis en cause risque, en effet, d'être tenté de rendre sa décision dans la

Hof van Cassatie te wenden. Tot nog toe kan alleen de procureur-generaal bij het Hof van beroep een dergelijke vordering instellen. In de praktijk blijkt echter dat de procureurs-generaal zelden gebruik maken van deze mogelijkheid, waardoor de rechtzoekende voor een immens probleem komt te staan wanneer de rechter niet meteen uitspraak doet.

In het ontwerp van Gerechtelijk Wetboek van 1963 kan men zien dat alleen de partijen dit voorrecht genoten. De Koninklijke Commissaris merkt dan ook op: « Onder de huidige wetten hebben de procesvoerders, wanneer de rechter nalaat uitspraak te doen, geen ander middel dan zich te wenden tot de tuchtoverheden of, uiterste oplossing, klacht neer te leggen wegens rechtsweigering. Men heeft kunnen opmerken dat de eerste oplossing soms de verwachte resultaten kon opleveren, maar dat de tweede, door haar overdreven aard, praktisch in onbruik was gevallen. Men dient nochtans aan de partijen de mogelijkheid te geven doeltreffende maatregelen te nemen ten aanzien van een magistraat die, door zijn nalatigheid, hun rechten ernstig in gevaar brengt. De voorgestelde oplossing is, zonder de zwaarte te hebben van de strafsancities die gesteld zijn voor rechtsweigering, nochtans van voldoende gewicht wegens de tussenkomst van het Hof van cassatie, om een ernstige waarschuwing uit te maken. » (Verslag Van Reepinghen, *op. cit.*, blz. 406; Nederlandse vertaling zie Stuk Senaat nr. 60, zitting 1963-1964, blz. 155).

Het recht om de onttrekking te vorderen is destijds door het parlement echter alleen toegekend aan de procureur-generaal bij het Hof van beroep. Het was de bedoeling te voorkomen dat de partij zou aarzelen om deze maatregel te vragen uit vrees de geïndiceerde rechter te ontstemmen (zie Verslag nr. 170 van 9 maart 1965, namens de commissies voor de Justitie en voor de Tewerkstelling, Arbeid en Sociale Voorzorg, uitgebracht door de heer De Baeck, Pasin., 1967 [suppl.], blz. 850). Dit probleem zou uiteraard niet rijzen als men erbij bleef dat alleen de procureur-generaal de onttrekking van de zaak aan de rechter kon vorderen. Het toevoegen van de mogelijkheid voor de partijen om die onttrekking te vorderen, zou evenwel tegemoetkomen aan de — even terechte — bezorgdheid van een partij die niet bevreesd is en haar zaak behandeld wil zien.

Het is niet de bedoeling de manier waarop de vordering tot onttrekking wordt ingeleid, te wijzigen. Neemt een der partijen het initiatief, dan wordt de vordering ingesteld bij een met redenen omkleed en door een advocaat ondertekend verzoekschrift. Hierop is het stelsel van het verzoekschrift op tegenspraak (artikelen 1034*bis* tot 1034*sexies*) van toepassing.

Het is zinvol het schorsende karakter van de vordering tot onttrekking te behouden. Om die ernstige sanctie te ontlopen, zou de betrokken magistraat immers geneigd kunnen zijn overhaast een beslissing

précipitation, ce qui irait à l'encontre de l'objectif de bonne justice.

La requête sera notifiée par le greffe de la Cour au juge à dessaisir ainsi qu'aux parties non-requérantes. Dans la huitaine à compter de la notification, le juge et les parties déposeront leurs observations au greffe de la Cour. La Cour statuera immédiatement et définitivement sur pièces. La procédure ainsi simplifiée devrait, en principe, ne pas exiger plus de quinze jours.

Nathalie de T'SERCLAES.
Staf NIMMEGEERS.
Philippe MAHOUX.
Hugo VANDENBERGHE.
Clotilde NYSENS.

*
* *

PROPOSITION DE LOI

Article premier

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

À l'article 648, 4°, du Code judiciaire les mots «pendant plus de six mois» sont insérés entre les mots «lorsque le juge néglige» et les mots «de juger».

Art. 3

L'article 652 du même Code est remplacé par la disposition suivante:

«Art. 652. — Dans l'hypothèse visée à l'article 648, 4°, le procureur général près la cour d'appel ainsi que chacune des parties peuvent demander son dessaisissement.»

Art. 4

À l'article 654 du même Code, l'alinéa suivant est inséré entre les deuxième et troisième alinéas:

«Dans l'hypothèse visée à l'article 648, 4°, la requête est notifiée par le greffe au juge dont le dessaisissement est demandé ainsi qu'aux parties non-requérantes, dans les huit jours à compter du dépôt de la requête.»

te nemen, wat tegen de doelstellingen van een goede rechtsbedeling indruist.

De griffie van het Hof geeft kennis van het verzoekschrift aan de rechter tegenover wie onttrekking wordt gevorderd, alsook aan de niet-verzoekende partijen. De rechter en de partijen moeten binnen acht dagen na de kennisgeving hun opmerkingen indienen bij de griffie van het Hof. Het Hof doet onmiddellijk einduitspraak op stukken. De aldus vereenvoudigde procedure zou in principe niet meer dan vijftien dagen in beslag mogen nemen.

*
* *

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In artikel 648, 4°, van het Gerechtelijk Wetboek, worden de woorden «gedurende meer dan zes maanden» ingevoegd tussen de woorden «de rechter» en de woorden «verzuimt».

Art. 3

Artikel 652 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen als volgt:

«Art. 652. — In het in artikel 648, 4°, bedoelde geval, kunnen de procureur-generaal bij het Hof van beroep alsook iedere partij vorderen dat de zaak aan de rechter wordt onttrokken.»

Art. 4

In artikel 654 van hetzelfde Wetboek, wordt tussen het tweede en het derde lid het volgende lid ingevoegd:

«In het in artikel 648, 4°, bedoelde geval, wordt binnen acht dagen na de indiening van het verzoekschrift, hiervan door de griffie kennis gegeven aan de rechter tegenover wie onttrekking wordt gevorderd, alsook aan de niet-verzoekende partijen.»

Art. 5

L'article 655 du même Code, abrogé par la loi du 12 mars 1998, est rétabli dans la rédaction suivante :

« Art. 655. — Dans l'hypothèse visée à l'article 648, 4°, les parties et le juge dont le dessaisissement est demandé déposent, dans la huitaine à compter de la notification, leurs observations au greffe de la Cour. La Cour statue immédiatement et définitivement sur le vu de la requête et des pièces justificatives. »

Art. 6

À l'article 656 du même Code, remplacé par la loi du 12 mars 1998 et modifié par la loi 10 juin 2001, la phrase suivante est inséré avant l'alinéa 1er :

« Dans les hypothèses visées à l'article 648, 1° à 3°, la procédure suivante est applicable : »

Art. 7

La présente loi s'applique aux litiges pendants dès son entrée en vigueur.

Art. 8

La présente loi entre en vigueur le jour de sa publication au *Moniteur belge*.

4 mars 2004.

Nathalie de T' SERCLAES.
Staf NIMMEGEERS.
Philippe MAHOUX.
Hugo VANDENBERGHE.
Clotilde NYSENS.

Art. 5

Artikel 655 van hetzelfde Wetboek, opgeheven door de wet van 12 maart 1998, wordt hersteld in de volgende lezing :

« Art. 655. — In het in artikel 648, 4°, bedoelde geval, dienen de partijen en de rechter tegenover wie onttrekking wordt gevorderd, binnen acht dagen na de kennisgeving hun opmerkingen in bij de griffie van het Hof. Het Hof doet onmiddellijk einduitspraak, na inzage van het verzoekschrift en van de bewijsstukken. »

Art. 6

In artikel 656 van hetzelfde Wetboek, vervangen bij de wet van 12 maart 1998 en gewijzigd bij de wet van 10 juni 2001, wordt voor het eerste lid de volgende zin ingevoegd :

« In de in artikel 648, 1° tot 3°, bedoelde gevallen, is de volgende procedure van toepassing : »

Art. 7

Deze wet is van toepassing op de hangende geschillen vanaf de dag van zijn inwerkingtreding.

Art. 8

Deze wet treedt in werking op de dag van zijn bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad*.

4 maart 2004.